9940 ـ بەش نامازنىڭ بەلگىلەنگەن ۋاقىتلىرى

سوئال

ئەسىر نامىزىنىڭ ۋاقتى قاچان ئاياغلىشىدۇ ؟ ھەمدە ئۇنى سائەت بىلەن ئېنىق بەلگىلەپ بېرەلەمسىلەر ؟

تەپسىلى جاۋاپ

ئاللاھ بەندىلىرىگە بىر كېچە-كۈندۈزدە بەش نامازنى ئاللاھنىڭ دانالىقى تەقەززا قىلغان ۋاقىتلار بىلەن ۋاقتى بەلگىلەنگەن ھالدا پەرز قىلدى ، شۇنىڭ بىلەن بەندە بۇ ۋاقىتلار داۋامىدا بۇ نامازلاردا پەرۋەردىگارى بىلەن ئالىقىلىشىدۇ . ئۇلار يۈرەككە نىسبەتەن سۇنىڭ دەرەخنى بىر قېتىمدا سۇغۇرۇپ ئاندىن ئۈزۈلۈپ قالماستىن ، ئۇنى پات-پات سۇغۇرۇپ تۇرۇشىغا ئوخشايدۇ . نامازلارنىڭ بۇ ۋاقىتلاردا ئادا قىلىنىشىتىكى يەنە بىر ھىكمەت بولسا ئەگەر بۇ نامازلارنىڭ ھەممىسى بىر ۋاقىتتا ئادا قىلىنىدىغان بولسا ، كىشىلەر ئۇنىڭدىن زېرىكىپ قالماسلىقى ياكى ئۇنى قېيىن ھىس قىلماسلىقى ئۈچۈن . ئاللاھ ئەڭ دانا ھۆكۈم قىلغۇچى . ["مقدمة رسالة أحكام مواقيت الصلاة للشيخ محمد ابن عثيمن رحمه الله .]

نامازلارنىڭ ۋاقىتلىرى ھەدىيستە پەيغەمبەر(ئاللاھنىڭ تەرپىلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) تەرىپىدىن ئوتتۇرغا قويۇلغان : پېشىنىنىڭ ۋاقتى كۈن ئەڭ ئېگىز نۇقتىسىدىن ئۆتكەندە ھەمدە كىشىنىڭ سايىسى ئۆزىنىڭ بويى بىلەن تەڭ ئۇزۇنلۇقتا بولغاندىن باشلاپ ، ئەسىرنىڭ ۋاقتى كىرگۈچە . ئەسىرنىڭ ۋاقتى كۈن سارغايغۇچە داۋاملىشىدۇ . شامنىڭ ۋاقتى شەپەق يوقالغۇچە داۋاملىشىدۇ . خۇپتەننىڭ ۋاقتى تەڭ كېچىگىچە داۋاملىشىدۇ . بامداتنىڭ ۋاقتى تاڭ ئاتقاندىن باشلاپ ، كۈن كۆتۈرۈلگىچە . كۈن كۆتۈرۈلۈشكە باشلىغاندا ، ناماز ئوقۇشتىن توختا ، چۈنكى ئۇ شەيتاننىڭ ئىككى مۈڭگۈزىنىڭ ئارىسىدا كۆتۈرۈلىدۇ .]

مۇسلىم نەقىل قىلغان ، 612]

بۇ ھەدىيس كۈندىلىك بەش نامازنىڭ ۋاقىتلىرىنى ئوچۇقلاپ بېرىدۇ . ئۇلارنى سائەت ئارقىلىق ئېنىق قىلىپ بېرىشكە كەلسەك ، بۇ بىر شەھەر يەنە بىرىدىن پەرقلىنىدۇ . بىز ھەر بىرىنى تىخمۇ تەپسىلىي قىلىپ تۆۋەندىكىچە ئېنىق قىلىپ بېرىمىز :

1- پېشىن ۋاقتى

پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرپىلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) : پېشىنىنىڭ ۋاقتى كۈن ئەڭ ئېگىز نۇقتىسىدىن ئۆتكەندە ھەمدە كىشىنىڭ سايىسى ئۆزىنىڭ بويى بىلەن تەڭ ئۇزۇنلۇقتا بولغاندىن باشلاپ ، ئەسىرنىڭ ۋاقتى كىرگۈچە . دىدى . شۇنىڭ بىلەن پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرپىلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) پېشىن ۋاقتىنىڭ باشلىنىش ۋە ئاخىرلىشىش ۋاقتىنى ئېنىق قىلىپ بەردى :

پېشىن ۋاقتىنىڭ باشلىنىشى بولسا كۈن ئۆزىنىڭ ئەڭ ئېگىز نۇقتىسىدىن ئۆتكەندە ، يەنى ، ئاسمانىنىڭ ئەڭ ئېگىز قىسمىدىن ئۆتۈپ ، غەرپكە قايرىلىشقا باشلىغاندا .

كۈننىڭ ئەڭ ئېگىز نۇقتىسىدىن ئۆتكەنلىكىنى(پېشىن ۋاقتىنىڭ باشلانغانلىقىنى) بىلىشنىڭ ئەمەلىي ئۇسۇلى :

تاياق ياكى كالتەكنى بىر ئوچۇق جايغا قويۇڭ . كۈن شەرقتە كۆتۈرۈلگەندە ، بۇ تاياقنىڭ سايىسى غەرپكە قاراپ چۈشىدۇ . كۈن قانچە ئېگىزلىگەنسېرى ، سايىمۇ شۇنچە قىسقىرايدۇ . ناۋادا ئۇ قىسقىراشنى داۋاملاشتۇرسا ، كۈن تېخى ئۆزىنىڭ ئەڭ ئېگىز نۇقتىسىغا يېتىپ بارمىغان بولىدۇ . سايە ئۆزىنىڭ مەلۇم نۇقتىسىغا يەتكۈچە ، قىسقىراشنى داۋاملاشتۇرىدۇ ، ئاندىن ئۇ ئۇزىراشقا ، شەرقكە قاراپ چۈشۈشكە باشلايدۇ . ئۇ ئازراق بولسىمۇ ئۇزىرىغان بولسا ، ئۇنداقتا كۈن ئۆزىنىڭ ئەڭ ئېگىز نۇقتىسىدىن ئۆتكەن بولىدۇ . ئەنە شۇ نۇقتىدا پېشىننىڭ ۋاقتى كىرگەن بولىدۇ .

ئەڭ ئېگىز نۇقتىنى(يەنى، زاۋالنى) سائەت بىلەن بىلىش : كۈن چىقىش بىلەن كۈن ئولتۇرۇش ئارلىقىدىكى ۋاقىتنى تەڭ ئىككىگە بۆلۈڭ ، ھەمدە ئۇ بولسا ئەڭ ئېگىز نۇقتىنىڭ ۋاقتى . ئەگەر بىز كۈن ئەتىتىگەن سائەت 6دە چىقىدۇ ، ھەمدە كەچ سائەت 7 دە ئولتۇرىدۇ دەپ پەرەز قىلساق ، ئۇنداقتا ئەڭ ئېگىز نۇقتا چۈش سائەت 12 دە بولىدۇ . ئەگەر ئۇ ئەتىتىگەن سائەت 7 دە چىقىپ ، كەچ سائەت 7 دە ئولتۇرسا ، ئۇنداقتا ئەڭ ئېگىز نۇقتا چۈشتىن كېيىن سائەت 1 دە بولىدۇ ، قاتارلىقلار .

[الشرح الممتع (2/96)] كە قاراڭ .

پېشىن ۋاقتىنىڭ ئاخىرلىششى : ھەر قانداق نەرسىنىڭ ئەڭ ئېگىز نۇقتا ۋاقتىدىكى سايىسى (يەنى ، زاۋال سايىسى)دىن كېيىنكى سايىسى شۇ نەرسىنىڭ ئۇزۇنلىقىغا تەڭ بولغۇچە .

پېشىن ۋاقتىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى بىلىشنىڭ ئەمەلىي ئۇسۇلى :

ئابايام بىز قويغان تاياق ياكى كالتەككە قايتايلى ، ھەمدە ئۇنىڭ ئۇزۇنلىقىنى 1 مېتىر دەپ پەرەز قىلايلى . بىز شۇنىڭغا دىققەت قىلىمىزكى ، كۈن ئۆزىنىڭ ئەڭ ئېگىز نۇقتىسىغا يېتىشتىن بۇرۇن ، سايە مەلۇم نۇقتىغا يەتكۈچە ئاستا-ئاستا كېمىيىدۇ (بۇ نۇقتىغا بىر بەلگە قويۇۋالىمىز) ، ئاندىن ئۇ ئۇزىراشقا باشلايدۇ ، ئۇ نۇقتىدا پېشىننىڭ ۋاقتى كىرگەن بولىدۇ . سايە ئۇزىراشنى ، ھەمدە ئۇنىڭ ئۇزۇنلىقى شۇ نەرسىنىڭ ئۇزۇنلىقىغا تەڭ بولغىچە شەرقكە قاراپ چۈشۈشنى داۋاملاشتۇرىدۇ ،(يەنى ، ئۇ ئەڭ ئېگىز نۇقتا دەپ بەلگە قويۇلغان نۇقتىدىن باشلاپ 1 مېتىر ئۇزۇنلۇقتا بولىدۇ) . بەلگىنىڭ ئالدىدىكى سايە ھېساپلانمايدۇ ، ھەمدە ئۇ زاۋال سايىسى (ئەڭ ئېگىز نۇقتا سايىسى) دەپ ئاتىلىدۇ . بۇ نۇقتىدا پېشىن ۋاقتى ئاخىرلىشىدۇ ھەمدە ئۇلاپلا ئەسىرنىڭ ۋاقتى كىرىدۇ .

2- ئەسىرنىڭ ۋاقتى :

پەيغەمبەر(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) : ئەسىرنىڭ ۋاقتى كۈن سارغايغۇچە داۋاملىشىدۇ . دېدى . بىز شۇنى بىلىمىزكى ، ئەسىرنىڭ ۋاقتى پېشىن ۋاقتى ئاخىرلاشقاندا،يەنى ، نەرسە سايىسىنىڭ ئۇزۇنلىقى شۇ نەرسىنىڭ ئۇزۇنلىقىغا تەڭ بولغاندا باشلىنىدۇ. ئەسىرنىڭ ئىككى ئاخىرلىشىش ۋاقتى بار .

a) ئەۋۋەل ۋاقتى : بۇ بولسا ئەسىرنىڭ ۋاقتى باشلىنىپ ، كۈن سارغايغۇچە داۋاملىشىدۇ ، چۈنكى پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرپىلشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) : ئەسىرنىڭ ۋاقتى كۈن سارغايغۇچە داۋاملىشىدۇ . دىدى . بۇ ۋاقىتنى سائەت بىلەن ئىنىق قىلىپ بىرىش پەسىللەرگە قاراپ ھەرخىل بولىدۇ .

b) زۆرۈر ۋاقتى : بۇ بولسا كۈن سارغايغاندىن باشلاپ ، كۈن ئولتۇرغىچە داۋاملىشىدۇ . چۈنكى پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرپىلشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) : كىمكى كۈن ئولتۇرۇشتىن بۇرۇن ئەسىرنىڭ بىر رەكئىتىگە ئۈلگىرەلىسە ، ئەسىرگە ئۈلگۈرگەن بولىدۇ . دىگەن . [بۇخارىي (579) ، مۇسلىم(608) نەقىل قىلغان .]

سۇئال : زۆرۈر ۋاقتىنىڭ مەنىسى نىمە؟

بۇ يەردىكى زۆرۈرىيەت بولسا بىر كىشىنى مەلۇم مۇھىم ياكى ساقلانغىلى بولمايدىغان ئىش ، مەسىلەن ، جاراھەتنى تېڭىش دىگەندەك ئىشلار ئەسىرنى ئوقۇشتىن قويغان بولسا ، ھەمدە ئۇ كۈن سارغىيىشتىن بۇرۇن ناماز ئوقۇيالايدۇ لىكىن تەستە ، ئۇنداقتا ئۇ نامازنى كۈن ئولتۇرۇشتىن بۇرۇن ئوقۇيدۇ . بۇ ھالەتتە ئۇ نامازنى ۋاقتىدا ئوقۇغان ھەمدە گۇناھ قىلمىغان بولىدۇ ، چۈنكى بۇ بولسا زۆرۈر ۋاقىت . ئەگەر كىشى نامازنى كېچىكتۈرۈشكە مەجبۇر بولسا ، ئۇ نامازنى كۈن ئولتۇرۇشتىن بۇرۇن ئوقۇغانلا بولسا گۇناھ يوق .

3- شامنىڭ ۋاقتى :

پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرپىلشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) : شامنىڭ ۋاقتى شەپەق يوقالغۇچە داۋاملىشىدۇ . دىدى .

يەنى ، شامنىڭ ۋاقتى ئەسىرنىڭ ۋاقتى ئاخىرلىشىشى بىلەنلا باشلىنىدۇ ، يەنى ، كۈن ئولتۇرۇپ ، شەپەق ياكى قىزىللىق يوقالغۇچە داۋاملىشىدۇ . ئەگەر قىزىللىق ئاسماندىن غايىپ بولسا شامنىڭ ۋاقتى ئاخىرلىشىدۇ ، خۇپتەننىڭ ۋاقتى كىرىدۇ . ھەمدە ئۇنى سائەت بىلەن ئىنىق قىلىپ بىرىش پەسىللەرگە قاراپ ھەرخىل بولىدۇ . شۇڭا سىز قاچان شەپەقنىڭ ئۇپۇقتىن يوقالغانلىقىنى كۆرسىڭىز ، بۇ شام ۋاقتىنىڭ ئاخىرلاشقانلىقىنى كۆرسىتىدۇ .

4- خۇپتەن ۋاقتى :

پەيغەمبەر (ئاللاھنىڭ تەرپىلشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) : ھەمدە خۇپتەننىڭ ۋاقتى تەڭ كېچىگىچە داۋاملىشىدۇ . دىدى .

شۇڭا خۇپتەننىڭ ۋاقتى شامنىڭ ۋاقتى ئاخىرلىشىشى بىلەنلا (يەنى ئاسماندىكى قىزىللىق يوقىلىشى بىلەن) باشلىنىپ ، تەڭ كېچىگىچە داۋاملىشىدۇ .

سۇئال : تەڭ كېچىنى قانداق ھىساپلايمىز ؟

جاۋاپ : ئەگەر تەڭ كېچىنى بىلمەكچى بولسىڭىز ، ئۇنداقتا كۈن ئولتۇرغاندىن باشلاپ ، تاڭ ئاتقۇچە بولغان ۋاقىتنى ھىساپلاڭ . ئۇنىڭ تەڭ يېرىمى بولسا خۇپتەن ۋاقتىنىڭ ئاخىرقى ۋاقتى (ھەمدە ئاشۇ تەڭ كېچە) .

شۇڭا كۈن چۈشتىن كىيىن سائەت 5 تە ئولتۇرسا ، ھەمدە بامدات سائەت 5 تە باشلانسا ، ئۇنداقتا تەڭ كېچە بولسا كەچ سائەت11 بولىدۇ . ئەگەر كۈن سائەت 5 تە ئولتۇرۇپ ، تاڭ سائەت 6 دە ئاتسا ، ئۇنداقتا ، تەڭ كېچە سائەت 11 يېرىمدە

بولىدۇ ، قاتارلىقلار .

5- بامدات ۋاقتى :

پەيغەمبەر(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) : بامداتنىڭ ۋاقتى تاڭ ئاتقاندىن باشلاپ ، كۈن كۆتۈرۈلگىچە . كۈن كۆتۈرلۈشكە باشلىغاندا ، ناماز ئوقۇشتىن توختا ، چۈنكى ئۇ شەيتاننىڭ ئىككى مۆڭگۈزىنىڭ ئارىسىدا كۆتۈرلىدۇ . دىدى .

بامداتنىڭ ۋاقتى ئىككىنچى تاڭ ئىتىشتىن باشلىنىپ ، كۈن چىقىش بىلەن ئاخىرلىشىدۇ . ھەمدە ئىككىنچى تاڭ بولسا شەرقتىكى ئۇپۇقتا كۆررۈنگەن كەڭ سوزۇلغان ئاقلىق بولۇپ ، ئۇ شىمالدىن جەنۇپقا قاراپ سوزىلىدۇ . بىرىنچى تاڭ بولسا ئۇ ئىككىنچى تاڭدىن تەخمىنەن بىر سائەت بۇرۇن كۆرۈنىدۇ . ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى پەرق :

1) بىرىنچى تاڭدا بولسا ئاقلىق شەرقتىن غەربكە قاراپ سوزىلىدۇ ، ئىككىنچى تاڭدا بولسا ئۇ شىمالدىن جەنۇپقا قاراپ سوزىلىدۇ .

2) بىرىنچى تاڭ بولسا كەينىدىن قاراڭغۇلۇق كىلىدۇ ، يەنى يورۇقلۇق قىسقا ۋاقىت داۋاملىشىدۇ ئاندىن ئۇ يەنە قاراڭغۇلىشىدۇ . ئىككىنچى تاڭ بولسا كەينىدىن قاراڭغۇلۇق كەلمەيدۇ ، بەلكى يورۇقلۇق كۆچىيىدۇ .

3) ئىككىنچى تاڭ بولسا ئۇپۇققا تۇتاش بولىدۇ ، ئۇنىڭ بىلەن ئۇپۇق ئارىسىدا قاراڭغۇلۇق بولمايدۇ ، لىكىن بىرىنچى تاڭ بولسا ئۇنىڭ بىلەن ئۇپۇق ئارىسىدىكى قاراڭغۇلۇق بىلەن ئۇپۇقتىن ئايرىلغان بولىدۇ .

[الشرح الممتع (2/107).] كە قاراڭ .